

Економічна теорія та історія економічної думки
Микола Сахацький,
д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу,
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса
Галина Запша,
д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту і маркетингу,
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса

СУТНІСНО-ГЕНЕТИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ВЛАСНОСТІ

Актуальність дослідження сутнісно-генетичних елементів власності зумовлена глибинними змінами, що відбуваються в господарському комплексі .

Сутнісною ознакою власності є приналежність об'єктів матеріальної чи ідеальної природи людям. Приналежність показує складову частину чогось, що органічно властиве кому-небудь, а також як стан за значенням терміну “належний”, тобто, який є чією-небудь власністю, перебуває в чіємусь розпорядженні; який має зв'язок з ким-небудь, стосунок до когось; який призначений кому-небудь; який потрібний, необхідний [1, с. 568]. Приналежність як вихідний елемент власності органічно поєднує суб'єктивний (вольовий) та об'єктивний (включаючи і економічний) зміст. Діалектика взаємозалежності і взаємозв'язку об'єктивно-суб'єктивної сутності приналежності дозволяє розглядати її як в аспекті відносин людини до матеріальних і нематеріальних об'єктів щодо встановлення влади над ними, так і з позицій відносин між людьми з приводу привласнення-відчуження матеріальних і нематеріальних об'єктів.

У сфері суспільного виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних і нематеріальних благ формуються економічні відносини, невід'ємною складовою яких є відносини привласнення і відчуження результатів діяльності економічних суб'єктів. Привласнення та відчуження як протилежні за змістом процеси набуття та позбавлення суб'єкта власності об'єкта приналежності здійснювалися в суспільній еволюції в різноманітних формах, серед яких присвоєння результатів натурального та товарного виробництва, примусове вилучення різноманітних благ у інших суб'єктів

власності, приватизація, націоналізація, купівля-продаж через товарно-грошові відносини, конфіскація, дарування, крадіжка, тощо.

Відносини власності виступають складовою суспільно-політичних та соціально-економічних відносин і проявляються в різних організаційно-правових формах. В реальній економіці господарюючий суб'єкт усвідомлює своє право та реалізує по відношенню до конкретного об'єкта функції власника щодо володіння, користування та розпорядження певною власністю.

В якості економічної категорії власність виражає собою найзагальніші та найістотніші явища реальної економічної дійсності, що проявляється в реакції певних суб'єктів (окремих особистостей чи їх груп) на об'єкти (результати природних процесів та (або) людської праці матеріального та (або) нематеріального характеру), по відношенню до яких в нерозривній єдності здійснюється володіння, користування та розпорядження.

Економічні відносини власності відображають відносини між економічними суб'єктами з приводу набуття-позбавлення належності їм об'єктів через суспільно визначенні процеси присвоєння-відчуження, що протікають в усіх сферах суспільного відтворення (виробництві, розподілі, обміні, споживанні), наслідком яких (відносин) постають володіння, користування та розпорядження предметно вказаних об'єктів з метою задоволення інтересів та потреб таких суб'єктів.

Історично власність існує у певних типах та формах, що утворюються як наслідок розвитку взаємозалежних процесів поглиблення суспільного поділу праці та усупільнення економічної діяльності. Приватні (індивідуальні) форми привласнення матеріальних і нематеріальних благ сприяють реалізації економічних інтересів та потреб особистості, її самореалізації та самоутвердженню, розвитку ініціативи та творчих здібностей. Розвиток особистості через подальше утвердження в суспільстві приватної власності це розвиток індивідуального у загальносуспільному. Примноження, укріплення приватної власності індивідуумів як членів суспільства є одночасно розбудовою загальносуспільної власності.

Викладене відповідає вимогам стосовно закономірностей розвитку відносин власності – єдності об'єктивного і суб'єктивного; діалектичного зв'язку та посилення процесів індивідуалізації та соціалізації в розвитку відносин власності; постійного відтворення умов для збереження різних форм власності, що взаємодіють і доповнюють одна одну.

Таким чином, власність це цілісне, динамічне, складне суспільне явище, структура якого вибудовується через інтеграцію системо-утворюючих елементів. Найважливішою для розкриття сутності економічних відносин власності і водночас найскладнішою для розуміння є структура власності з внутрішньо-генетичної точки зору (рис. 1).

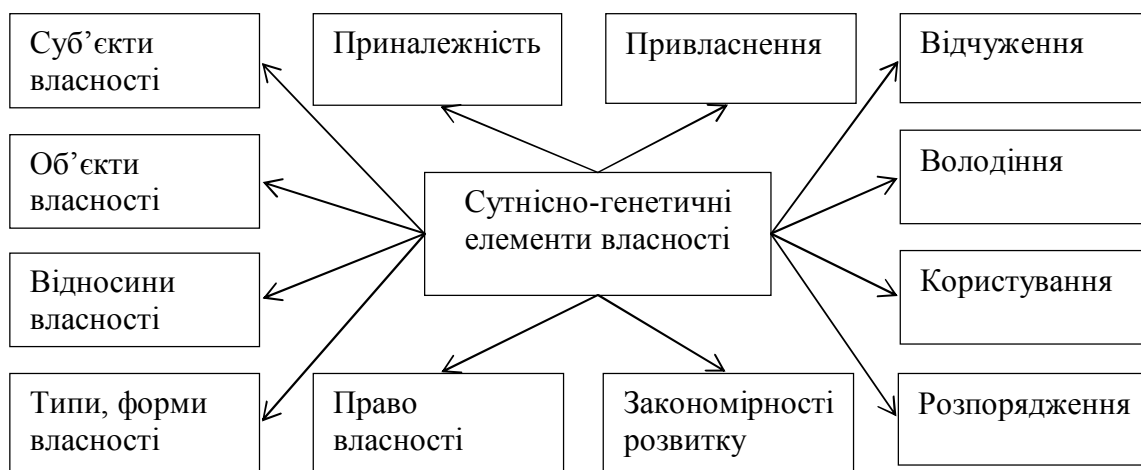

Рисунок 1 – Сутнісно-генетичні елементи власності*

**Розроблено авторами*

Власність в системі економічних відносин носить об'єктивно-суб'єктивний характер. При цьому не можна абсолютизувати ні об'єктивні ні суб'єктивні процеси. Найбільш прийнятний результат має місце в тому випадку, коли в руслі об'єктивної закономірності враховуються суб'єктивні фактори – свідомість і поведінка людей як власників, або не власників; менеджмент в підприємствах і організаціях різних форм власності; система державного управління; політичні, ідеологічні, правові, культурні відносини в країні.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с.